

Vlaams
Parlement

stuk **667** (2010-2011) – Nr. 3
ingediend op 11 februari 2011 (2010-2011)

Verzoekschrift

over een krachtdadig Vlaams beleid tegen
de ergste vormen van kinderarbeid

Hoorzitting

Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Philippe De Coene.

Vaste leden:

de heren Carl Decaluwe, Paul Delva, Johan Verstreken, Veli Yüksel;
de heren Erik Arckens, Johan Deckmyn, Wim Wienen;
de heren Jean-Jacques De Gucht, Herman Schueremans;
de heren Philippe De Coene, Chokri Mahassine;
de heer Lieven Dehandschutter, mevrouw Danielle Godderis-T'Jonck;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Plaatsvervangers:

de heer Ludwig Caluwé, de dames Martine Fournier, Vera Jans, Tinne Rombouts;
de heer Chris Janssens, mevrouw Katleen Martens, de heer Wim Van Dijck;
de heren Peter Gysbrechts, Bart Tommelein;
mevrouw Yamila Idrissi, de heer Patrick Janssens;
de heren Wilfried Vandaele, Kris Van Dijck;
mevrouw Ulla Werbrouck;
de heer Luckas Van Der Taelen.

Stukken in het dossier:

667 (2010-2011) – Nr. 1: Advies van het Kinderrechtencommissariaat
– Nr. 2: Verslag over hoorzitting

INHOUD

1. Uiteenzetting door de heer Patrick Hautphenne, voorzitter van de Sectie Chocolade van Choprabisco	4
2. Uiteenzetting door de heer Geert Waelkens, verbindingsofficier bij de EU voor de World Cocoa Foundation (WCF)	7
3. Uiteenzetting door mevrouw Niki Dheedene, Policy and Advocacy Officer van Save the Children.....	8
4. Uiteenzetting door de heer Bart Vannetelbosch, nationaal secretaris ACV Voeding en Diensten en de heer Eddy Gerlo, gewestelijk secretaris ABVV....	11
5. Uiteenzetting door de heer Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris.	13
6. Uiteenzetting door mevrouw Marieke Poissonnier, beleidsmedewerker Grondstoffen Oxfam-Wereldwinkels/Oxfam Fairtrade	14
7. Vragenronde.....	14

Op 30 juni 2010 werd bij het Vlaams Parlement het verzoekschrift ingediend voor een krachtdadig Vlaams beleid tegen de ergste vormen van kinderarbeid. Het verzoekschrift droeg 58.771 handtekeningen. De eerste ondertekenaar van het verzoekschrift was mevrouw Marieke Poissonnier van Oxfam-Wereldwinkels.

Op verzoek van de commissie bracht het Kinderrechtencommissariaat een advies uit op het verzoekschrift.

Verzoekschrift en advies werden reeds toegelicht tijdens een hoorzitting op 7 oktober 2010, met de heer Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris en de heer Koen Van Bockstal en mevrouw Marieke Poissonnier van Oxfam-Wereldwinkels (zie *Parl. St.* VI. Parl. 2010-11, nr. 662/2). Op 25 januari werd een hoorzitting gehouden met vertegenwoordigers van de Sectie Chocolate van Choprabisco, de World Cocoa Foundation (WCF), Save the Children, de vakbonden (ACV, ACLVB en ABVV), de kinderrechtencommissaris, en tot slot de verzoeker, mevrouw Marieke Poissonnier van Oxfam-Wereldwinkels.

Aangezien de onderwerp van het verzoekschrift meerdere commissiedomeinen bestrijkt, werden de leden van andere commissies uitgenodigd om aanwezig te zijn op de hoorzittingen. Het betreft volgende commissies:

- Commissie voor Economie, Economisch Overheidsinstrumentarium, Innovatie, Wetenschapsbeleid, Werk en Sociale Economie;
- Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking;
- Commissie voor Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur, Decreetsevaluatie, Inburgering en Toerisme;
- Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebeleid.

1. Uiteenzetting door de heer Patrick Hautphenne, voorzitter van de Sectie Chocolate van Choprabisco

De heer *Patrick Hautphenne*, voorzitter van de Sectie Chocolate van Choprabisco, zal de initiatieven van de chocoladesector voor een duurzamere cacaoketen toelichten. Het is goed dat het Vlaams Parlement aandacht besteed aan dit probleem, maar het ware beter geweest als het ook vertegenwoordigers van de cacao producenten had uitgenodigd.

België heeft wereldfaam op het vlak van chocolade. Het heeft deze reputatie te danken aan de uitstekende kwaliteit van de chocolade, gecombineerd met het unieke vakmanschap. Jaarlijks produceert België meer dan 510.000 ton chocolade waarvan 90 percent bestemd is voor de uitvoer. Ongeveer 6100 werknemers werken exclusief voor de export.

Om het probleem van de kinderarbeid te duiden, zal de heer Hautphenne eerst wat meer uitleg geven over de West-Afrikaanse cacaoteelt en de structuur van de bevoorradingsketen. De teelt van cacao bonen gebeurt in een band van 20° rond de evenaar in Latijns-Amerika, Azië en Afrika. Dat laatste continent is goed voor 70 percent van de wereldproductie. De twee belangrijkste cacao producerende West-Afrikaanse landen zijn Ivoorkust, goed voor 35 percent of 1,3 miljoen ton en Ghana, goed voor 900.000 ton. In die landen leven er 1,3 miljoen cacao boeren op een gebied twintig keer zo groot als België. Gemiddeld produceert een cacao boer 1500 kilogram cacao bonen per jaar, ongeveer twee zakken van 60 kilogram per maand. Er zijn zo goed als geen plantages, de teelt gebeurt door boeren families, ver van de steden, in gebieden met weinig tot geen toegangswegen.

Zeventig percent van de cacao boeren in Ivoorkust leeft onder het erfpachtsysteem. Dat zorgt ervoor dat minstens een derde van de opbrengst bestemd is voor de landeigenaar. Cacao draagt gemiddeld voor meer dan de helft bij tot het gezinsinkomen maar voor som-

mige kleine boeren is het de enige bron van inkomsten. Vaak helpt elk gezinslid, inclusief de kinderen, mee op de boerderij.

Wegens die kleinschaligheid bezit de chocolade-industrie zelf geen cacaoplantages of boerderijen. De West-Afrikaanse cacaoketen is lang, complex en gefragmenteerd. Na de oogst worden de bonen gefermenteerd en gedroogd. De commercialisering verschilt van land tot land. In Ivoorkust verkopen de boeren hun bonen aan tussenpersonen, die ze op hun beurt doorverkopen aan grotere verzamelpunten. Zo gaan de bonen van hand tot hand tot ze de uitvoerhaven bereiken. In Ghana mogen enkel kopers met een licentie, gecontroleerd door de Ghana Cocoa Board, de bonen aankopen. Board controleert de volledige keten, inclusief export en verscheping. In de haven worden de bonen van duizenden dorpen gemengd voor export naar Europa, de VS en Azië. Die complexe keten maakt het onmogelijk om de boon van de boer tot de winkel te traceren. Voor bepaalde niche-producten kan de boon wel getraceerd worden tot de coöperatieve, maar niet tot de individuele boer. Slechts ongeveer vijftien percent van de boeren is trouwens georganiseerd in dergelijke coöperatieven, twintig percent in Ivoorkust, tien percent in Ghana.

De cacaoteelt is een traditionele en arbeidsintensieve landbouwactiviteit die niet gemechaniseerd kan worden wegens te kleinschalig. Sinds generaties helpen de kinderen mee op het familiebedrijf, vooral tijdens het drukke oogstseizoen. Dat is volkomen legitiem: net zoals in ons land, vroeger allicht meer dan nu, helpen kinderen na schooluren mee op de boerderij of in de winkel van hun ouders. Er dient een duidelijk onderscheid gemaakt te worden tussen deze legitieme kinderarbeid en ongevaarlijke taken en de door de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO) gedefinieerde ergste vormen van kinderarbeid. Zowel Ghana als Ivoorkust hebben de IAO-conventies voor de afschaffing van dergelijke kinderarbeid en voor de instelling van een minimumleeftijd voor tewerkstelling geratificeerd. Volgens onderzoek, uitgevoerd door de overheden van Ivoorkust en Ghana, komt gedwongen arbeid of kindslavernij nauwelijks voor. Wel doen de kinderen geregeld gevaarlijk werk, met kapmessen of pesticiden, of te zwaar werk, vooral het dragen van zware lasten, of gaat hun hulp op de boerderij ten koste van hun aanwezigheid op school. Dat is uiteraard onaanvaardbaar. In landbouwgebieden in Ivoorkust en Ghana gaat respectievelijk 60 en 90 percent van de kinderen naar school.

Kinderarbeid vindt zijn oorsprong in meerdere factoren. Op de eerste plaats spelen de economische toestand van het land en de armoede van haar inwoners. Oorzaken zijn onder meer de gebrekkige infrastructuur en een weinig ontwikkeld wegennet, vaak in slechte staat. Slechts een tiende van de rurale bevolking heeft toegang tot zuiver water en elektriciteit. De gezondheidszorg is te beperkt en vaak te ver verwijderd van de boerderijen. De opbrengst is zeer laag: 2 tot 300 kilogram per hectare, in Azië is dat tot vijf maal hoger. De kwaliteit daalt en er wordt weinig gebruik gemaakt van landbouwtechnieken. De nazorg is beperkt. Voorts zijn er de taksen op de cacao door de centrale overheid en de politieke instabiliteit.

Een tweede factor is het onderwijs. Er zijn onvoldoende leerkrachten en scholen en die zijn vaak te ver verwijderd van de boerderijen. Een derde factor is dat de ouders niet altijd de risico's beseffen die bepaalde taken met zich mee brengen. Ongeveer de helft van de bevolking is analfabeet wat het niet gemakkelijk maakt om hen daarvan op de hoogte te stellen.

Al meer dan tien jaar leveren de wereldwijde cacao- en chocoladesector maar ook individuele bedrijven belangrijke inspanningen om de cacaoketen duurzamer te maken. Daarvoor wordt er samengewerkt met de overheden, lokale ngo's en internationale organisaties zoals de IAO en de stichting International Cocoa Initiative en de World Cocoa Foundation. De West-Afrikaanse cacaoboeren krijgen via een veelvoud van sociale, technisch en economische programma's ondersteuning op meerdere terreinen.

Onder meer de Farmer Field Schools leren boeren goede teelttechnieken zodat ze een betere kwaliteit en een hoger rendement per hectare bekomen. Voorts wordt hen gewezen op het belang van zich te organiseren in coöperatieën. De boeren wordt geleerd om samen aan te kopen en te verkopen. Dat moet leiden tot een betere kennis van de markt en dus tot een hoger inkomen. Voorts werkt de industrie aan de toegankelijkheid en de kwaliteit van het onderwijs en aan de sensibilisatie over arbeidspraktijken en het belang van studeren.

De chocolade-industrie heeft onder impuls van het Harkin-Engelprotocol en samen met de overheden van Ghana en Ivoorkust een proces opgezet om gegevens te verzamelen over de arbeidsomstandigheden van kinderen op cacaoboerderijen. Op basis daarvan werden acties opgezet om de lokale sociale netwerken en de cacaoboeren te sensibiliseren en waar nodig in te grijpen. Dat proces is gecertificeerd en wordt gecontroleerd door onafhankelijk experts, het is een zogenaamd 'public process certification'.

Een tweede vorm van certificering wordt stilaan een trend: het duurzaamheidskeurmerk, een vorm van 'private product certification'. Die keurmerken worden gecertificeerd volgens bepaalde sociale, economische en milieucriteria. Voorbeelden zijn Fairtrade, Max Havelaar en de Rainforest Alliance. Maar er zijn ook bedrijfspecifieke keurmerken. Elk productcertificatiesysteem heeft zijn verdiensten en legt accenten in de drie duurzaamheidspijlers: 'people', 'planet', 'profit' of sociale, economische of milieuaspecten. Geen enkel productcertificatiesysteem tolereert de ergste vormen van kinderarbeid, maar geen enkel kan garanderen dat ze niet voorkomen. Zij nemen maatregelen als het wel vastgesteld wordt, maar dat doet de industrie ook.

Certificering is mooi en trendy maar niet noodzakelijk datgene waar de Afrikaanse cacao-boer behoefte aan heeft. Ook hij wil een beter leven voor zijn familie, zijn kinderen, zijn kleinkinderen, maar daarvoor hoeven het papiertje en de slogans die enkel dienen om het geweten van de westerlingen te sussen, eigenlijk niet. Om echte verandering te bereiken, moeten alle stakeholders hun schouders zetten onder één gezamenlijk project: het echt duurzaam maken van de cacao-teelt in het voordeel van alle schakels van de keten. Gecertificeerde cacao is niet zaligmakend, maar slechts een hulpmiddel om de levensstandaard in de cacaoproducerende landen te verbeteren. Geen enkel certificatiesysteem kan garanderen dat er geen ergste vorm van kinderarbeid voorkomt. Bovendien gaan onvoldoende financiële middelen naar de boer zelf. Een meer fundamentele kritiek is dat een certificaat de oorzaak van het probleem niet aanpakt. Cacao is een dure grondstof en de boer krijgt een hoge som per kilogram. Maar een familie kan niet leven met twee zakken cacao per maand. Een duurzame oplossing vergt dus een grotere output per familie. En daarvoor dient geïnvesteerd te worden in de kwaliteit. Als de boer drie tot vijf keer meer teelt op dezelfde oppervlakte, worden de boer, de industrie en de natuur er beter van.

Kortom, de chocolade-industrie is zich bewust van de problemen van kinderarbeid op cacaoboerderijen in West-Afrika en veroordeelt ten stelligste de ergste vormen van kinderarbeid. Zij neemt initiatieven om die praktijken te detecteren en aan te pakken. Om het probleem op te lossen dienen de overheden van Ghana en Ivoorkust samen met donorlanden de omgevingsfactoren te verbeteren: infrastructuur, nutsvoorzieningen (water, elektriciteit), wegen, gezondheidszorg en onderwijs. Dit alles op basis van de regels van en onder toezicht van de IAO. De industrie zal haar verantwoordelijkheid blijven nemen door te investeren in sociale, technische en economische programma's voor een meer duurzame cacao-keten. Er is geen andere weg. Enkel door een goede samenwerking tussen en de inzet van alle partners – overheden in West-Afrika en Europa, ngo's, internationale organisaties en industrie – kan de West-Afrikaanse cacao-boer een beter leven krijgen en de teelt van cacao overleven.

2. Uiteenzetting door de heer Geert Waelkens, verbindingsofficier bij de EU voor de World Cocoa Foundation (WCF)

De heer *Geert Waelkens*, verbindingsofficier bij de EU voor de World Cocoa Foundation, schetst enkele kenmerken van de West-Afrikaanse cacaoproductie. Er zijn 1,3 miljoen cacaoboeren met een gemiddelde gezinsgrootte tussen de vier en de zeven personen. Ze produceren slechts één tot twee ton cacao per jaar. Er zijn geen plantages, de cacao- of chocolade-industrie produceert zelf geen cacao. De cacaoketen is lang, de certificering geldt momenteel voor tussen de twee en vier percent van de productie. Kinderarbeid wordt niet getolereerd maar er zijn geen sluitende garanties. Dat geven sommige van de certificerende organisaties trouwens zelf toe.

De duurzaamheid in de sector wordt door heel wat factoren bedreigd. De prijzen schommelen sterk. Een derde van de oogst gaat verloren door ziektes. De bomen zijn oud, de nazorg slecht. De instabiele politieke situatie, de slechte wegen, de slechte opslagmogelijkheden, de ontbrekende gezondheidszorg en onderwijs zijn andere nadelen. Het analfabetisme en de lage organisatiegraad maken het de boeren moeilijk om de noodzakelijke stap te zetten van overlevingslandbouw naar commerciële landbouw. Daarbij komt nog dat niet veel jongeren geneigd zijn het cacaobedrijfje van hun ouders voort te zetten. Voorts spelen de hoge besmettingsgraad met hiv en milieuaspecten.

Om die problemen te verhelpen, heeft een aantal cacao- en chocoladebedrijven een tiental jaren geleden beslist de WCF op te richten. De WCF telt mondiaal een tachtigtal leden die ongeveer 80 percent van de wereldomzet vertegenwoordigen. De stichting organiseert twee keer per jaar partnerschapsdagen met zowel industrie, ngo's, overheden als internationale organisaties om de projecten, problemen en de toekomst van de cacaosector te bespreken.

De stichting houdt zich ook bezig met onderzoek. Dat is belangrijk omdat de cacaoteelt bijzonder kwetsbaar is. Het voorbeeld van Brazilië toont dat aan. Dat land was tot een twintigtal jaar geleden de tweede wereldproducent, maar sindsdien zijn alle cacaobomen vernietigd door ziektes.

De WCF werkt voor alle programma's met andere partners intens samen: met de Gates Foundation en andere Amerikaanse organisaties, maar ook met de Duitse ontwikkelingsorganisatie GTZ en de Deense ontwikkelingsorganisatie. Er lopen ook onderhandelingen met nieuwe partners zoals het Nederlandse Instituut Duurzame Handel en met vier Scandinavische landen om programma's op te richten. De stichting reikt geen certificaten uit maar heeft een ondersteunende rol.

De stichting streeft naar duurzaamheid in de meest algemene zin: een evenwicht tussen 'people', 'planet' and 'profit' in cacaogemeenschappen. De eerste pijler is profit. De stichting tracht de boeren betere inkomsten te garanderen door te streven naar een hogere productiviteit. Dat kan door betere landbouwmethodes, beter boerderijmanagement maar ook door teeltdiversificatie. Als de boeren meer inzicht hebben in de cacaoketen, kunnen ze een betere vergoeding eisen. De tweede pijler zijn de mensen, people. Gezonde en bloeiende cacaogemeenschappen zijn gebaseerd op respect voor de nationale en internationale arbeidsnormen en tolereren de ergste vormen van kinderarbeid niet. Voorts wordt er gewerkt aan veiligheid en aan de organisatiegraad van de boeren. De derde pijler, planet, gaat over het milieu. Daarbij staat een verantwoord gebruik van bodem en water voorop. Cacao dient geïntegreerd te worden in een natuurlijk milieu. Sproeimiddelen en pesticiden moeten op een rationele manier gebruikt worden.

De stichting heeft ook een visie op kinderarbeid ontwikkeld. In Afrika is het normaal dat kinderen mee helpen op de boerderij. Het soort werk en de duurtijd ervan moet echter aangepast zijn en mag de kinderen niet verhinderen naar school te gaan. Kinderarbeid is het onderdeel van een breder maatschappelijk probleem. Het komt erop aan de sociale en

economische ontwikkeling aan te pakken in samenwerking met de lokale overheden, met de ngo's, werknemer- en werkgeverorganisaties.

De spreker licht ter illustratie drie programma's toe. Het eerste is ECHOES, een opleidingsprogramma over cacao, dat modules bevat die jongeren willen bewustmaken van kinderarbeid. De stichting organiseert ook functionele alfabetiseringsprogramma's met volwassenen waarin ook wordt gediscussieerd over kinderarbeid.

Een tweede programma is het Sustainable Tree Crops Program. Dat opleidingsprogramma voor boeren loopt in een vijftal landen en is gericht op innovatie, productiviteit, marketing en diversificatie. De eerste resultaten ervan worden al zichtbaar: na de opleiding verhoogt de productie met 15 tot 40 percent en de boeren krijgen betere prijzen omdat ze een beter zicht hebben op de marktwerking en omdat ze samenwerken. Dat leidt tot inkomensstijgingen van 25 tot 50 percent. Daarenboven daalt het gebruik van pesticiden met een 10 tot 15 percent.

De Farmers Fields Schools passen in dit programma. Boeren krijgen één dag per maand les tussen de cacaobomen. Diverse aspecten komen aan bod, waaronder kinderarbeid. Per 1000 boeren die de opleiding volgen, zijn er 250 kinderen die niet langer gevaarlijk werk moeten verrichten.

Het laatste programma, het Cocoa Livelihoods Program, loopt ongeveer één jaar. Doel van het project is op termijn het inkomen van een derde van alle cacaogezinnen in West-Afrika te verdubbelen door een betere marktefficiëntie, een betere en kwaliteitsvollere productiviteit, een betere competitiviteit en teeltdiversificatie. Dat zal de kinderarbeid terugdringen.

Kortom, de WCF werkt ter plaatse samen en in dialoog met de partners en de lokale regeringen. Het verbindt zich op lange termijn en heeft respect voor de duurzaamheidselementen. De stichting wil zijn kader en expertise ter beschikking stellen van de Vlaamse overheid om samen enkele projecten op te zetten in West- en Centraal-Afrika. WCF onderhandelt over dergelijke projecten al met Nederland en enkele Scandinavische landen. De federale overheid steunt al een aantal projecten tegen kinderarbeid en heeft een belangrijke rol gespeeld in de Europese discussies van vorig jaar. De WCF heeft een kantoor in Ghana en kan voor de parlementsleden een bezoek organiseren. Voorts nodigt de heer Waelkens de parlementsleden op 16 maart in Brussel uit voor de West-Africa Strategic Planning van de WCF en op de volgende partnerschapsamenkomsten in de VS in mei en in Ghana in oktober.

Tot slot roept de heer Waelkens het parlement op om de platgetreden paden te verlaten en zich vooral te richten op de niet-gecertificeerde boeren, zowat 95 percent. Bij een volgende hoorzitting zou het zinvol zijn om ook vertegenwoordigers van producenten te vragen. Op de meeting in Brussel kunnen de parlementsleden eventueel de producenten ontmoeten.

3. Uiteenzetting door mevrouw Niki Dheedene, Policy and Advocacy Officer van Save the Children

Mevrouw *Niki Dheedene*, Policy and Advocacy Officer, Save the Children, lobbyt bij de EU voor de kinderrechten. Save the Children is een kinderrechtenorganisatie met leden uit 29 landen en is aanwezig in 120 landen bij humanitaire rampen, conflicten, in periodes van armoede. De organisatie zet zich in voor de bescherming van kinderen tegen seksueel misbruik, geweld en kinderarbeid, voor de kindsoldaten, voor onderwijs, voedselvoorziening enzovoort.

Ongeveer 360 miljoen kinderen, één op vijf, werken. 69 percent ervan werkt in de landbouw. De IAO schat dat ongeveer 215 miljoen van hen jonger is dan de legale minimumleeftijd, dus tussen vijf en vijftien jaar. Meer dan de helft werkt in omstandigheden die schade kunnen berokkenen aan de fysieke en mentale gezondheid en ontwikkeling. Schadelijk werk voor jongens is meestal in de landbouw gesitueerd, bij meisjes is dat in de huishoudens en in de seksuele industrie. Het grootste aantal werkende kinderen woont in Azië, maar het werk in gevaarlijke omstandigheden is meestal in Subsaharaans Afrika terug te vinden.

Uit cijfers van de IAO blijkt dat de ergste vormen van kinderarbeid tussen 2000 en 2004 afnemen met 26 percent, maar dat is voornamelijk in Latijns-Amerika. De State of the African Union merkt wel vooruitgang op het vlak van kinderrechten maar niet in de strijd tegen kinderarbeid of tegen geweld op kinderen. Daarenboven blijft kinderhandel een groot probleem.

Kinderrechtenorganisaties zoals Unicef en Save the Children erkennen nochtans dat werken voor kinderen niet slecht is, als het ten minste de scholing niet hindert en niet gevaarlijk is. Het draagt immers bij tot hun ontwikkeling en helpt hun familie om te overleven. 120 miljoen kinderen gingen nog nooit naar school, een deel ervan omdat ze moeten werken.

Kinderarbeid kent heel wat oorzaken, vooral armoede en structurele tekortkomingen van de staat. Het onderwijs ontbreekt, is onbetaalbaar, van slechte kwaliteit en soms ronduit gevaarlijk. De gezondheidszorg is gebrekkig. Kinderarbeid houdt echter ook armoede in stand omdat het volwaardig werk voor volwassenen in de weg staat. Aids en gewapende conflicten maaien soms hele oudergeneraties weg waardoor kinderen zelf moeten instaan voor hun onderhoud. Kortom, voor dergelijk ingewikkeld probleem zijn er geen eenvoudige oplossingen.

Mevrouw Dheedene schets het internationale kader. Artikel 32 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind zegt dat kinderen moeten beschermd worden tegen tewerkstelling in werkomstandigheden die een bedreiging vormen voor hun gezondheid, opvoeding en ontwikkeling. Voorts vraagt het verdrag een minimumleeftijd voor tewerkstelling. Artikel 35 gaat in tegen de verkoop, de verhandeling en de ontvoering van kinderen. Ook dit verdrag is niet tegen kinderarbeid op zich maar focust vooral op schadelijk werk dat de scholing van de kinderen in de weg staat. Er is ook een regionaal kader: artikel 15 van de African Charter on the Rights and Welfare of the Child. Voorts waarborgen nog allerlei internationale verdragen het recht op onderwijs. Ook de milleniumdoelstellingen schuiven het recht op basisonderwijs naar voren.

IAO-conventie 138 stelt als basisprincipe dat werk niet in de weg van onderwijs mag staan. Gewoon werk mag volgens de conventie vanaf de leeftijd van vijftien jaar en in bepaalde ontwikkelingslanden met een gebrekkige onderwijsinfrastructuur vanaf veertien jaar. Licht werk op halftijdse basis kan vanaf dertien jaar, in voornoemde ontwikkelingslanden vanaf twaalf jaar. Voor gevaarlijk werk is de minimumleeftijd achttien jaar, en onder heel strikte voorwaarden zestien jaar.

IAO-conventie 182 en de bijhorende aanbeveling 190 definiëren de ergste vormen van kinderarbeid als: 'Alle vormen van slavernij of praktijken gelijkaardig aan slavernij zoals het verkopen of verhandelen van kinderen, gedwongen arbeid en lijfeigenschap en gedwongen of verplichte rekrutering van kindsoldaten' en 'Werk dat in aard of door de omstandigheden waarin het wordt uitgevoerd de gezondheid, veiligheid of moraal van kinderen aantast'. De conventie schrijft ook voor dat er onmiddellijk en dringend actie nodig is op het vlak van gratis onderwijs, sociale integratie van kinderen en hulp aan hun familie.

Aanbeveling 190 geeft bijkomende uitleg bij schadelijke arbeid. Mevrouw Dheedene somt enkel die vormen op die in de cacaosector voorkomen: werk dat blootstelt aan fysiek, psychologisch en seksueel misbruik, werk op gevaarlijke hoogtes en met gevaarlijk materiaal, het manueel hanteren van lasten of vervoeren van zware lasten, werk in een ongezonde omgeving, bijvoorbeeld blootstelling aan pesticiden, werk in moeilijke omstandigheden zoals lange uren, werk waarbij het kind verplicht wordt op het grondgebied van de werkgever te blijven.

Het VN-protocol tegen het verhandelen van personen stelt zowel de rekrutering, het transport, de transfer, het huisvesten of het ontvangen van personen aan de kaak. Uitbuiting en slavernij vallen daar uiteraard onder. In 2005 was er een Europese parlementaire resolutie over de uitbuiting van kinderen in ontwikkelingslanden. Vorig jaar heeft de EU raadsconclusies over kinderarbeid opgesteld. De spreker wijst voorts op initiatieven van 'corporate social responsibility' die bedrijven wijzen op hun verplichting mensenrechten te respecteren, ook als er geen nationale wetgeving bestaat. Zo is er een speciaal VN-vertegenwoordiger voor bedrijven en mensenrechten, de heer John Ruggie en zijn er de OECD-richtlijnen voor multinationale bedrijven, het Global Impact van de UN, de Tripartite Declaration of Principles van de IAO. Bedrijven moeten volgens die voorschriften de uitroeiing van kinderarbeid nastreven.

In de West-Afrikaanse cacaosector werken naar schatting enkele 100.000-den kinderen. Ze verrichten zwaar en gevaarlijk werk en gaan meestal niet naar school. Ze moeten in hoge bomen klimmen en de cacao bonen met scherpe machetes openslaan. Ze dragen zware zakken met cacao bonen. Ze werken meestal lange uren zonder stoppen. Bovendien helpen ze ook met het besproeien van het land met schadelijke pesticiden. Meestal hebben ze geen toegang tot gezondheidszorg wegens onbestaande of te veraf. Kinderen worden vaak niet of nauwelijks betaald. Ze mogen het landgoed niet verlaten en moeten nog andere klusjes doen naast het werk op het veld. Daarenboven zijn het niet alleen de kinderen van de boer die werken, het zijn ook familieleden en verhandelde kinderen. De gemiddelde leeftijd van de kinderen die in de cacaosector werken is dertien jaar. Door de gebrekkige geboorteregistratie is het niet altijd duidelijk hoe oud de kinderen precies zijn.

De kleine cacao boeren moeten vechten om te overleven omdat ze een zeer lage prijs voor hun oogst krijgen en geen geld hebben om te investeren in productie. Cacao boeren kennen de marktprijs niet of zijn niet in staat te onderhandelen met de tussenhandelaars die het transport regelen. Hoe langer de keten trouwens, hoe lager de prijs voor de cacao boer. Ze kunnen het onderwijs voor hun kinderen niet betalen en zien geen andere mogelijkheid om te overleven dan hun kinderen te laten werken.

De commotie over kinderarbeid in de cacao-industrie dateert van 1995. Heel wat rapporten en documentaires sindsdien wezen op de kinderhandel en slavernij. Onder druk van de publieke opinie heeft de chocoladesector acties ondernomen: onder meer het Harkin-Engelprotocol, International Cocoa Initiative en de World Cocoa Foundation en de rondetafelconferentie voor duurzame cacao-industrie. Op zich goede initiatieven maar een recent rapport van de universiteit van New Orleans toont aan dat kinderarbeid en kinderhandel nog steeds grote problemen zijn in de cacao productie. De meeste kinderen gaan nog steeds niet naar school.

Zo lang de cacao boeren geen eerlijke prijs krijgen, zal kinderarbeid blijven bestaan. De deadlines van het Harkin-Engelprotocol zijn niet gehaald, de doelstellingen zijn trouwens minder verregaand gemaakt. De onderzoeken van de overheden van Ghana en Ivoorkust over kinderarbeid in de cacaosector worden bekritiseerd omdat ze de kinderhandel ontkennen, ondanks andere studies en berichten in de media die het bestaan ervan aantonen. Daarenboven leggen ze niet bloot dat ook andere dan de eigen kinderen in de bedrijfjes werken. Voorts zijn er methodologische bezwaren tegen de studies; ze zijn niet uitgevoerd

door experts op het vlak van kinderrechten. Het heeft dus weinig zin zich op die gegevens te baseren.

De chocolade-industrie investeert slechts een fractie van haar winst in betere werkomstandigheden. Met zijn projecten bereikt de industrie slechts drie percent van de cacaoboeren in Ivoorkust en veertien percent van de cacaoboeren in Ghana. Daarenboven wordt het probleem niet structureel aangepakt. Zo moet de kinderhandel ook in het land van herkomst bestreden worden. Algemeen krijgt de kinderhandel te weinig aandacht van de industrie.

Het volstaat niet om alleen te investeren in de productie zodat boeren meer uit hun oogst kunnen halen. Meer inkomsten betekent niet dat de kinderen naar school gestuurd worden. Niet alle werkende kinderen zijn de kinderen van de boer. Voor andermans kinderen zal hij geen onderwijs betalen. Daarom moeten er voldoende scholen zijn en het onderwijs gratis en kwaliteitsvol, daarenboven moeten de kinderen gratis maaltijden krijgen. Kortom, onderwijs moet een volwaardig alternatief zijn voor werken. De boeren moeten ook onder druk gezet worden om, als ze meer inkomsten hebben, volwassenen aan te nemen die ze een volwaardig loon uitkeren. Daarvoor is een eerlijke prijs voor cacao noodzakelijk. Een betere geboorteregistratie moet de traceerbaarheid van kinderarbeid vergemakkelijken. Tot slot moeten kinderen betrokken worden bij de oplossing.

Mevrouw Dheedene brengt voorts de mogelijkheden van de Vlaamse overheid in kaart. Vlaanderen heeft geen akkoorden met Ivoorkust of Ghana maar de EU wel. Vlaanderen kan wel druk uitoefenen op de EU om kinderarbeid bij die landen aan te kaarten. Bovendien komt er eind dit jaar een rapport over handel en kinderarbeid uit. Vlaanderen kan een invloed uitoefenen op de conclusies van dat rapport. Op structureel vlak kan Vlaanderen investeren in onderwijs in de cacaolanden en de verhandelingslanden en daarop wijzen in eventuele bilaterale akkoorden. De EU neemt heel wat initiatieven op het vlak van Corporate Social Governance, maar België laat zelden van zich horen tijdens de debatten daarover. Misschien kan de overheid als eerste stap een rondetafelconferentie over het probleem organiseren. De Vlaamse overheid kan een voorbeeldfunctie vervullen door chocolade te kopen waar geen of nauwelijks kinderarbeid aan te pas kwam. Het Vlaams Parlement kan het voorbeeld van het Nederland volgen en de overheid in een resolutie vragen om enkel Vlaamse subsidies toe te kennen aan bedrijven die geen kinderarbeid in de toeleveringsketens hebben. Voorts kan het een kinderrechtentoets instellen.

Tot slot vertelt mevrouw Dheedene het schrijnende verhaal van een meisje uit Burkina Faso dat tien jaar lang als slaafje werkt op de cacaoboerderij van haar oom in Ivoorkust.

4. Uiteenzetting door de heer Bart Vannetelbosch, nationaal secretaris ACV Voeding en Diensten en de heer Eddy Gerlo, gewestelijk secretaris ABVV

De heer *Bart Vannetelbosch*, nationaal secretaris ACV Voeding en Diensten, zegt dat de drie vakbonden volmondig het verzoekschrift van Oxfam-Wereldwinkels steunen. De vakbonden hebben de petitie mee ondertekend en in hun organisaties laten circuleren.

Eigenlijk gaat het hier om een strijd van David tegen Goliath: de kleine cacaoboeren moeten opboksen tegen een industrie die sterk geconcentreerd is. In het westen is chocolade een gewoon product, in Ivoorkust heeft geen enkel kind ooit chocolade gezien laat staan geproefd. De boeren zijn nooit zeker hoeveel ze voor hun oogst krijgen, maar het is altijd zeer weinig. Omdat de overheid zich niet bekommert om de landbouw, blijven investeringen achterwege. Daardoor zijn het plantgoed, het materiaal, de kennis verouderd en is een gebrek aan bijvoorbeeld mestgoed. Daardoor daalt de oogst nu al een aantal jaar. Kortom, de productie in Afrika is verre van duurzaam. Kinderarbeid is schrijnend, maar slechts een van de talrijke problemen waarvan armoede de kern is. Kinderarbeid in de cacaolandbouw is daarenboven van de ergste vorm: schadelijk werk, kinderhandel en

slavernij. Het recente rapport waar vorige spreker naar verwees toont afdoende aan dat kindslavernij nog wijdverspreid is. De vakbonden hebben daar schrijnende videoreportages over gemaakt om hun militanten te sensibiliseren.

Het zou goed zijn dat de consument bij het openmaken van de wikkel om zijn chocoladereep, even bedenkt dat de boer sommige jaren moet rondkomen met een inkomen van 1000 dollar per jaar, wat betekent dat gemiddeld zes tot zeven mensen moeten leven van 2,5 dollar per dag. De acties van de vakbonden passen in hun campagne over waardig werk, die niet alleen gericht is op Belgische bedrijven maar op de hele toeleveringsketen.

De spreker herinnert aan een eerdere campagne van de vakbonden over Chiquitabananen. Op de wantoestanden in de plantages reageerde de industrie toen op dezelfde manier als vandaag: zij minimaliseert het probleem of argumenteert dat zij niets kan doen aan andere schakels in de keten. Dat laatste staat in merkwaardig contrast met de vele controles op de toelevering waarin diezelfde industrie wel slaagt voor andere aspecten. Wijst men verantwoordelijkheid af uit machteloosheid of uit gebrek aan bereidheid, dat is de vraag.

De heer *Eddy Gerlo*, gewestelijk secretaris ABVV, zegt enigszins gebelgd te zijn dat de bedrijfswereld de vakbonden niet als gesprekspartner beschouwt. De vakbonden blijven echter bereid in te gaan op een uitnodiging van WCF. Hij erkent dat het bedrijfsleven inspanningen levert op het vlak van de kinderrechten, maar het resultaat is mager. Als men slechts drie percent van de mensen bereikt, is er iets mis met het bestaande systeem. Daarom schoten de vakbonden in actie. Na een eerste vergadering in de buurt van Utrecht in 2009, formuleerden 100 vakbondsmensen uit veertien landen in 2010 de Verklaring van Frankfurt.

De spreker onderstreept dat de vakbonden beterschap willen; ze gaan daarvoor in overleg met alle partners die de uitdaging aannemen. Daar moeten niet alleen de bedrijven maar ook de boeren en hun families – door ook meer te verdienen – beter van worden. De drie vakbonden ondersteunen daarom het initiatief van Oxfam-Wereldwinkels en hebben hard meegewerkt aan de verzameling van handtekeningen voor het verzoekschrift.

De Verklaring van Frankfurt stelt onder meer dat duurzaamheid in alle Europese ondernemingsraden op de agenda komt. De aanpak van de kinderarbeid vormt daarvan een onderdeel. Daarnaast werd afgesproken de werknemers te informeren en sensibiliseren door middel van onder meer drie edities per jaar, onder auspiciën van het Europese vakverbond EFFAT. De eerste cacaonieuwsbrief is al klaar voor verspreiding in de verschillende Europese landen. Verder is ook een informatieve website ontwikkeld: www.cocoanet.eu.

De uiteindelijke doelstellingen zijn een beter leven voor de kinderen en de eliminatie van slavenarbeid en -handel, die vandaag wel degelijk nog steeds bestaat. Recent nog bevrijdden de Ghanese politie en Interpol in een gezamenlijke actie 54 kinderen die als slaven in een plantage werkten.

Ook de Belgische spelers zullen op hun ondernemingsraad bestookt worden met vragen over de kinderarbeid, de doelstellingen van de bedrijven op dit vlak en de initiatieven met tastbare resultaten die ze daartoe ondernemen. De ondertekenaars van de verklaring geven elkaar jaarlijks rendez-vous in een ander Europees land. De spreker is er zich wel van bewust dat tegelijk ook de consument moet aangesproken worden en dat zo mogelijk nog schrijnender toestanden bestaan in andere sectoren als de katoenteelt of de textielindustrie.

Hij wijst vervolgens op de rondetafelconferentie in Trinidad en Tobago, waar een stuurgroep werd opgericht om een fonds voor duurzaamheid voor te bereiden. Hij verwijst naar artikel 10 van de verklaring. De idee is om het fonds te spijzen met een heffing per in

verwerkte ton cacaobonen. Autoriteit Dick de Graaf suggereerde 100 dollar per ton, wat neerkomt op ongeveer 4 percent van de gemiddelde wereldmarktprijs, die sterk fluctueert. Die heffing zal door de industrie worden doorgerekend in de prijs van haar fabricaten. Bij een oogst van 3,6 miljoen bonen per jaar komt er dus 360 miljoen dollar ter beschikking.

Op dit moment is in een melkchocoladereep van 100g het prijsaandeel van de boeren ongeveer 8 percent, waardoor het prijseffect van de doorrekening van de duurzaamheidsheffing slechts 0,32 percent zal zijn (namelijk 4 percent van die 8 percent). Dat is miniem vergeleken met bijvoorbeeld de aandelen van de marketingkosten en de detailhandel-marge, die respectievelijk 10 percent en 43 percent bedragen.

Hij geeft nog als primeur mee dat Mars samen met het Amerikaanse voedingsministerie het genoom van de cacaoboan zou ontcijferd hebben, waarmee het probleem van de genetische manipulatie de zaak mogelijk komt compliceren. In dat verband waarschuwt hij ook dat boeren door de lage prijs die zij van tussenhandelaren ontvangen, beginnen over te schakelen naar rubberplantages. Als niet geïnvesteerd wordt in nieuwe planten, zal er uiteindelijk ook geen cacao meer zijn.

Niet onbelangrijk is dat al meer dan 200 Vlaamse gemeenten zich hebben ingeschreven in de fair trade. De vakbonden doen een warme oproep naar alle actoren – ngo's, werkgevers, werknemers en politieke beleidsverantwoordelijken – om een Vlaamse rondetafel over kinderarbeid op te zetten.

Barry Callebaut ziet traceerbaarheid niet zitten, maar in het nummer van Hot Chocolate van oktober 2010 blijkt dat een zelf ontwikkelde professionele databasetoepassing, een traceersysteem, zal worden ingezet voor de in Ivoorkust geplande uitbreiding van Biolands. Overigens zet Barry Callebaut vanaf januari 2011 een flinke stap vooruit met te kiezen voor het fairtradelabel voor de Gourmet-chocolade. Waarom dan niet elders?

Tot slot wijst hij op een rapport uit 2010 over de schending van de syndicale rechten waaruit blijkt dat dat Ghana en Ivoorkust niet de beste leerlingen van de klas zijn. De vakbonden zullen dit dossier met argusogen volgen. De spreker besluit met een pleidooi voor een haalbare en snelle oplossing. De resultaten van de door het bedrijfsleven opgezette initiatieven vallen te mager uit. Het volstaat dat iedereen een tandje bij steekt. Spreker verwacht veel van de politiek.

5. Uiteenzetting door de heer Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris

De heer *Bruno Vanobbergen*, kinderrechtencommissaris, geeft vooreerst een update van het advies van het Kinderrechtencommissariaat uit oktober 2010. Punt een van dat advies was de aandacht die de overheid aan eerlijke handel zou moeten geven binnen haar aankoopbeleid. Ook de piste van het onderwijs werd aangegeven. In de afgelopen maanden hebben zowel de Kinderrechtenkrant als de Jongerenjaarkrant aandacht besteed aan eerlijke handel.

Wat de kinderrechtoets betreft, die internationale bedrijven volgens het advies van het Kinderrechtencommissariaat zouden moeten ontwikkelen, stelt de spreker dat zij niet alleen in termen van de toekomst van de kinderen moet gesteld worden maar ook in die van hun actuele leven. De directe impact van die kinderarbeid hier en nu op hun leven verdient minstens even veel aandacht als de impact op hun toekomst. Dat verdient een plek in de kinderrechtoets. Verder waarschuwt hij het maatschappelijke probleem van de armoede niet te verengen tot een pedagogisch probleem. In de voorgestelde projecten ligt een sterke klemtoon op een niet weten van de cacaoboeren. Er is meer nodig dan cacaoboeren informeren en sensibiliseren. En onderwijs is meer dan een instrument. Bij het ontwikkelen van een kinderrechtoets is het belangrijk oog te blijven hebben voor het maatschappelijk probleem.

Naast projectwerking – hoe waardevol ook – is een structurele aanpak nodig in landen als Ghana en Ivoorkust, door de inbedding van kinderrechtenactoren en -instrumenten zoals JoKER in Vlaanderen. Zij verankeren meer de aandacht voor structurele aspecten. Tot slot wijst de kinderrechtencommissaris op het belang van een goede opvolging van de impact van initiatieven aan de hand van indicatoren.

6. Uiteenzetting door mevrouw Marieke Poissonnier, beleidsmedewerker Grondstoffen Oxfam-Wereldwinkels/Oxfam Fairtrade

Mevrouw *Marieke Poissonnier*, beleidsmedewerker Grondstoffen Oxfam-Wereldwinkels, herinnert aan de Oxfamcampagne uit 2010 ‘Kindslavernij lust ik niet! Fairtradechocolade= écht kindvriendelijk’. Zij was gericht op zowel de bedrijven als de verschillende overheidsniveaus en de consumenten. De handtekeningen die de vraag om een krachtdadig Vlaams beleid ondersteunen, lopen nog steeds binnen, en er zijn er al meer dan 60.000.

Voor het overzicht dat Oxfam-Wereldwinkels gaf van de ergste vormen van kinderarbeid en hun oorzaken verwijst zij naar het verslag van de vorige hoorzitting op 7 oktober 2010. Die oorzaken zijn extreme armoede, gebrek aan onderwijs en een regionale problematiek – niet tot een land beperkt. De campagne stelde een ketenaanpak voor. Iedereen hier is het daarover wel eens. Alle schakels dragen een stuk van de verantwoordelijkheid voor de problemen van de producenten. Oxfam was ook vicevoorzitter van de tweede rondetafel voor duurzame cacao-economie. Overleg met andere partijen is immers aangewezen.

De spreker wijst erop dat er wel degelijk een alternatief bestaat: eerlijke handel. Fair trade is gericht op ontwikkeling, duurzaamheid die zowel economisch en sociaal als ecologisch is. Zij doet dat door niet alleen de kinderarbeid aan te pakken maar ook de armoede die er de oorzaak van is. Ook voor de controlemechanismen verwijst zij naar de vorige hoorzitting. Er moet dringend meer geïnvesteerd worden in fair trade om haar zeer kleine marktaandeel te vergroten. De overheid kan een voorbeeldrol spelen als consument.

De indieners rekenen op de Vlaamse overheid om de eerste vier verzoeken te beantwoorden. Het vijfde is ondertussen al door de kinderrechtencommissaris geconcretiseerd. Het zou verder goed zijn om de verzoeken aan te vullen met de door de commissie zelf aangebrachte mogelijkheid van Vlaamse bewustmakingscampagnes. Mevrouw Poissonnier nodigt de commissie uit ook dit spoor verder te volgen.

De indieners vragen naast inzichtelijkheid van de keten ook het bewijs dat de ergste vormen van kinderarbeid niet voorkomen op de cacaoberoepen. Wat is de rol van de overheid? Verschillende consumerende overheden hebben reeds getoond dat ze een voortrekkersrol willen opnemen. De Nederlandse overheid heeft de andere actoren uitgenodigd om samen de keten duurzamer te maken. In de VS werd ervoor gekozen extra te investeren in de cacao keten. Vlaanderen heeft een troef als deel van België dat bekend staat om zijn chocolade: is ‘Belgische chocolade’ enkel een geografische aanduiding of kunnen we dit begrip ook koppelen aan duurzaamheid? Mogen we fier zijn op de Belgische chocolade, ook omdat ze op een respectvolle manier gemaakt is? Spreekster wijst op het rapport over de Belgische chocoladesector dat Oxfam-Wereldwinkels in december 2010 uitbracht. Ze hoopt op snelle gevolgen.

7. Vragenronde

De heer *Bart Van Malderen* vraagt naar cijfers over de omzet van de sector in West-Afrika. Hij wil ook weten hoe groot de projecten van de cacaooverwerkers zijn in vergelijking daarmee. Iedereen is verontwaardigd over de ergste vormen van kinderarbeid, maar verdeeld over de aanpak en de controle. Waarom is geen enkele certificering van de arbeidsomstandigheden sluitend? Hoe slaagt de sector er dan in om wel de kwaliteit van de producten te controleren? Hoe staat de sector tegenover de vragen uit het verzoekschrift?

Mevrouw *Sabine Poleyn* peilt naar de reactie van de sector op de verklaringen van de ngo's en de vakbonden. Zij betreurt ook dat de stem van de betrokken landen ontbreekt, al begrijpt zij wel waarom dat zo is. Vervolgens vraagt zij naar de stand van zaken bij de Belgische rondetafel over de opvolging. Zij sluit zich aan bij de redenering van de heer Van Malderen dat transparantie en traceerbaarheid ook ten voordele zijn van het kwaliteitsimago van Belgische chocolade. De vraag is welke rol Vlaanderen met zijn beperkte bevoegdheden kan spelen. Het lid stelt voor ook te kijken naar wat op federaal niveau gebeurt of gepland wordt.

De heer *Patrick Hautphenne* betreurt de stemmingmakerij over een industrie die geen aandacht zou hebben voor kinderarbeid en -slavernij in oorsprongslanden. Hij argumenteert dat de industrie belang heeft bij duurzame cacaoproductie omdat zij zonder cacao geen chocolade kan maken. Zij wil eigenlijk hetzelfde als de andere actoren, alleen niet op dezelfde manier.

Sluitende traceerbaarheid is niet mogelijk in een onbereikbaar gebied dat twintig keer groter is dan België. Controle is wel mogelijk als men zelf plantages bezit, zoals in het genoemde voorbeeld van de participatie in biologische teelt in Tanzania. Het is de bedoeling van de industrie om zoveel mogelijk rechtstreeks te werken met coöperatieven, want men kan nu eenmaal niet elke maand bij 1,3 miljoen individuele boeren twee zakken bonen ophalen. De industrie moet absoluut trachten om alle tussenhandelaars uit te schakelen, om traceerbaarheid te garanderen tot op het niveau van de coöperatieve. De meting van de kwaliteit heeft overigens dezelfde limiet. De sector stelt vast dat die kwaliteit (en ook de kwantiteit) sinds 2005 jaarlijks achteruitgaat, vooral in Ivoorkust. Volgens de spreker is dat het gevolg van het verdwijnen in 1998 van de Caisse de Stabilisation, die de boer een vaste prijs gaf in ruil voor een kwaliteitsnorm.

Het klopt dat de boer te weinig verdient, maar dat komt niet door de lage cacaoprijs maar door zijn te lage opbrengst. Twee zakken per maand produceren is te weinig. Nochtans is op dezelfde oppervlakte een opbrengst mogelijk die twee tot vijf keer hoger is, zoals in Azië blijkt. Als dat kan gerealiseerd worden, winnen zowel de boer als de industrie daar meer bij dan bij een verdere verhoging van de cacaoprijs met bijvoorbeeld tien percent. Dat laatste is goed, maar onvoldoende. Ook fair trade is onvoldoende.

De heer Hautphenne is tegen de stemmingmakerij door het gebruik van verkeerde cijfers. Er wordt de indruk gewekt dat 90 percent van alle kinderen die in de Afrikaanse cacaolanden werken, kindslaven zijn en onderworpen aan de ergste vormen van kinderarbeid. Het Tulanerapport stelt duidelijk dat het beperkt is tot 0,5 percent van de kinderen, al geeft de spreker meteen toe dat dit absoluut te veel is. Zelfs één is te veel. Het klopt ook niet dat slechts 4 percent van de kinderen naar school gaat. In Ghana is dat namelijk 90 percent en in Ivoorkust slechts 60 percent, ook al erkent hij ook hier weer dat dit eigenlijk te weinig is. Mogelijk komt het percentage van 4 percent uit een enquête die gehouden is ergens in de buurt tussen Burkina Faso en Ivoorkust.

Hij besluit dat de veralgemening van fair trade geen oplossing is. Verbetering komt er alleen als iedereen samenwerkt.

De heer *Geert Waelkens* vult aan dat de sector certificering ziet als commerciële initiatieven die met elkaar concurreren. Om te beginnen zijn vandaag weinig boeren certificeerbaar, omdat ze te weinig ontwikkeld zijn. Wie wel certificeerbaar is, ziet volgens hem in de eerste plaats de hoge kosten van de verschillende systemen en de onzekerheid over de opbrengst. Volgens de heer Waelkens zien Afrikanen certificaten als Max Havelaar, Utz of Rainforest Alliance als oneerlijke strategieën om de toegang tot de Westerse markt te beperken. Toch zegt de heer Waelkens ja tegen certificering al zegt hij er meteen bij dat het absoluut niet dé oplossing vormt.

Wat de middelen voor projecten betreft, de WCF streeft naar een evenwicht tussen de inbreng van de industrie en van ‘funding’ van partners. Het jaarlijkse budget van WCF bedraagt ongeveer tien miljoen dollar.

De rondetafel is een zeer goed initiatief maar anderzijds is de spreker niet helemaal overtuigd van het Nederlandse voorbeeld met een streven naar volledige certificering tegen 2025. Hij verkiest namelijk een Europese aanpak boven die voor kleine gebieden.

Mevrouw *Marieke Poissonnier* antwoordt over het Belgische niveau dat Oxfam Wereldwinkels samen met Oxfam Magasins du Monde campagne voerde en beleidseisen voorlegde aan de federale overheid. Op 10 december was er een fairtradeontbijt in de Senaat. De nationale rondetafel ligt thans voor op het kabinet van Ontwikkelingssamenwerking, maar bevindt zich in een waakstand vanwege de politieke toestand. Een Europese rondetafel is een spoor, maar dit mag geen reden zijn om de mogelijke rol van Vlaanderen en België te onderschatten. Belgische chocolade is als term vastgelegd in een Belgian Chocolate Code, merkt ze op.

Mevrouw Poissonnier nodigt nog iedereen uit voor de viering van het 40-jarig bestaan van Oxfam-Wereldwinkels, waarop ook de partners uit Ivoorkust zullen aanwezig zijn. Zij bevestigt nog dat haar cijfers uit onafhankelijke rapporten komen.

Mevrouw *Tinne Rombouts* vestigt de aandacht op het gezichtspunt van de lokale landbouwers. Coöperatieven bieden een mogelijkheid om de situatie te verbeteren, maar waarom komen er zo weinig van de grond? Hoe kunnen de afnemers voor stimulansen zorgen? Waaraan ligt de lage productie?

De heer *Geert Waelkens* verwijst naar de omgeving van half falende staten waarin de productie plaatsvindt. Verder blijken coöperatieven in Afrika cultureel veel minder goed aan te slaan dan in Latijns-Amerika. Ze zijn moeilijk op gang te krijgen en kennen een relatief kort bestaan. De industrie moedigt ze nochtans aan, maar ze kijkt ook naar andere modellen om mensen te verenigen, bijvoorbeeld op dorpsniveau of rond de leverancier van meststoffen of de opkoper van bonen.

Verschillende elementen zorgen voor een lage productiviteit: verouderde bomen, slechte landbouwmethodes, uitputting van de grond en het ontbreken van materiaal (zelfs kruiwagens).

De heer *Patrick Hautphenne* vult aan dat vaak het geld ontbreekt om de oogst voor te financieren, wat een van de opdrachten van een coöperatieve is. Zijn bedrijf heeft daar de laatste twee jaar 26 miljoen euro in geïnvesteerd. Maar het blijft Afrika. Coöperatieven verdwijnen soms van de ene dag op de andere.

Hij merkt nog op dat zijn bedrijf coöperatieve partners een charter tegen kinderarbeid laat ondertekenen, maar dat garandeert, evenmin als Oxfam-Wereldwinkels dat kan, dat zij nooit voorkomt. Men kan alleen reageren als men haar vaststelt. En dan nog is de vraag hoe dat het best gebeurt en wat men dan concreet moet doen. In Afrika is dat complexer dan in het Westen.

Mevrouw *Marieke Poissonnier* zegt dat in fair trade de schorsing of de decertificering van een coöperatieve niet de enige maatregelen zijn bij de vaststelling van de overtreding van de sociale criteria. Daarnaast zit in het systeem een heel begeleidingstraject van mogelijke correcties, met inbegrip van een vast tijdspad en controles ter plaatse. Einddoel is opnieuw aan alle criteria te voldoen en dus opnieuw de certificatie te verdienen.

Mevrouw *Tinne Rombouts* wil weten of de industrie overlegt met de lokale overheden. De heer *Geert Waelkens* antwoordt dat de WCF op 16 maart een ‘economic planning session’

organiseert in Brussel. Zij probeert bij die gelegenheid ontmoetingen te organiseren met vertegenwoordigers van producerende landen en met landbouworganisaties.

Philippe DE COENE,
voorzitter

Danielle GODDERIS-T'JONCK,
verslaggever